

Ю. В. МЯГКОХОД

Юрій Володимирович Мягкоход, здобувач Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПОСІБ ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТИВНИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВ: ФОРМУЛЮВАННЯ ПОНЯТТЯ

Поняття «спосіб захисту суб'єктивного права» є надзвичайно важливою складовою усього механізму захисту суб'єктивних прав. Поміж тим, не зважаючи на це, ані цивільне, ані земельне чи інше законодавство не дають визначення цього поняття.

Поняття способу захисту земельного права визначалося у науці земельного права Ю. В. Корнеєвим, А. М. Мірошниченком, Л. В. Лейбою, О. О. Погрібним, М. В. Шульгою, М. В. Красновою. Однак, запропоновані визначення інколи є навіть такими, що суперечать чинному законодавству. Отже, зазначене питання потребує додаткового вивчення. Необхідно таке визначення цього поняття, що загалом би враховувало притаманні йому ознаки. Зазначене становить мету цієї статті.

Аналізуючи поняття «способи захисту» у цивільному праві, О. П. Кулинич підкреслює, що способи захисту цивільних прав розглядаються: 1) як «правовий засіб» впливу на суспільні відносини з метою захисту суб'єктивного права; 2) через категорію «захід»; 3) через категорію «дія»; 4) як особливий «прийом», за допомогою якого здійснюється захист права; 5) як «правова конструкція»¹.

У науці земельного права способи захисту земельних прав також загалом визначаються через ці категорії, хоча такого ґрунтового аналізу цього поняття, як це зробила наука цивільного права, немає.

Так, наприклад, Ю. В. Корнеєв зазначає, що способи захисту земельних прав – це дії державних органів у межах їхньої компетенції, які безпосередньо спрямовані на захист земельних прав громадян (наприклад, визнання права на землю судом, розгляд земельних спорів радою, опротестування прокуратурою акта органу державної влади, що порушує земельні права тощо)². Відтак, з цього визначення, а особливо з наведених прикладів, вбачається, що способи захисту земельних прав визначаються фактично через компетенцію органів державної влади чи місцевого самоврядування у сфері захисту прав, підвідомчістю цих органів (чи формами захисту земельних прав – судовою, адміністративною тощо), а не власне з тими характеристиками, що їх містить ч. 3 ст. 152 ЗК.

У судовій практиці також можна зустріти визначення поняття способу захисту прав.

Так, у своїй постанові від 31 жовтня 2012 р. у справі про визнання недійсними договорів купівлі-продажу, дарування й державної реєстрації державних актів на право власності на землю, визнання права власності на землю та витребування земельних ділянок із чужого незаконного володіння Верховний Суд України вказав, що особа, права якої порушено, може скористатися не будь-яким, а конкретним способом захисту свого права. Під способами захисту суб'єктивних цивільних прав розуміють закріплені законом матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких проводиться поновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав та вплив на порушника³.

При визначенні поняття «способи захисту земельних прав», на наш погляд, треба враховувати таке.

Земельне законодавство не оперує поняттям «земельні права». Як правильно зазначає Х. А. Джавадов, земельне законодавство пішло шляхом застосування поняття «права на землю»⁴. С. В. Гринько вказує на те, що поняття «суб'єктивні земельні права» більш широке за своїм змістом порівняно з поняттям «права на землю». Зазначені поняття відрізняються, насамперед характером зв'язку з таким об'єктом, як земля. Якщо йдеться про право на землю, то зв'язок між суб'єктом та об'єктом такого права більш тісний та неопосередкований, оскільки земля виступає безпосереднім об'єктом суб'єктивного права на землю, у той час як суб'єктивне земельне право передбачає вже опосередкований зв'язок із зазначеним об'єктом⁵. Враховуючи викладене вище, вважаємо за необхідне погодитись з думками щодо необхідності виокремлення такого поняття, як «земельні права». На наш погляд, є більш необхідним та доцільним для застосування при вивченні способів захисту. Виходячи з аналізу положень більш загальної галузі екологічних прав, під земельними правами будемо розуміти закріплені в законі та гарантовані правом сукупність юридичних можливостей та засобів, які дасть змогу задовольнити потреби громадян у сфері використання, відтворення та охорони земель⁶.

Перелік передбачених законом способів захисту є настільки широким, а способи захисту – такими різноманітними та відмінними один від одного, що, на наш погляд, досить важко навести універсальне визначення способів захисту, яке б враховувало усі їх особливості. Питання при цьому ускладнюється й непростотою правовою природою усього механізму захисту.

Вважаємо, що визначення способу захисту через правовий засіб, є досить широким, оскільки у науці під правовими засобами розуміється широке коло правових явищ, як-то: норми права чи правова діяльність. Тому у такому визначенні втрачається сутність такого правового явища, як спосіб захисту суб'єктивного права.

Визначення способу захисту через дію не враховує статику цього поняття, яка, на наш погляд, тут є ще більш визначальною, ніж динаміка. Спосіб захисту суб'єктивного права – це не дія, а, швидше, модель діяльності, в межах якої дії або ж вчиняються, або ж не вчиняються.

Визначення способу захисту земельних прав через поняття, що характеризують його саме як *передбачене законом* явище (наприклад, *правовий захід* чи *передбачені законодавством засоби* тощо), також є недоцільним та необґрунтованим. Уся проблема правової практики, а відтак і правової науки, – якраз і полягає у визначенні того, чи є обраний особою спосіб захисту правовим, тобто таким, що передбачений законом. Спосіб захисту суб'єктивного права фактично може не передбачений правом, і тоді компетентний орган повинен відмовити особі у захисті її права. Визначення способу захисту через будь-яке правове явище одразу ж породить проблему з характеристикою та сутністю тих явищ (тих способів захисту прав), які не передбачені законом, але фактично використовуються у практиці суб'єктами правовідносин.

На наш погляд, очевидним є те, що питання способів захисту лежить у площині диференціації, розподілу правової категорії «захист» на окремі види. Коли ми наводимо перелік існуючих способів захисту прав, тих, що його містить, наприклад, ст. 152 ЗК, або ж аналізуємо окремо визначений спосіб захисту, ми фактично наводимо перелік окремих характеристик, притаманних самому «захисту» у окремих випадках, або аналізуємо одну з цих характеристик. Відтак, відповідь на питання щодо поняття способу захисту, на наш погляд, необхідно шукати в сутності поняття «захист прав» та пошуку того критерію, який диференціює, поділяє захист на окремі його способи.

У правовій науці поняття захисту розкривається та досліджується по-різному.

Так, на думку С. С. Алексєєва, захистом є державно-примусова діяльність, спрямована на відновлення порушеного права, забезпечення виконання юридичного обов'язку⁷. Я. М. Шевченко розглядає захист прав власника як забезпечення чи відновлення порушеного права власності компетентними органами або самим власником⁸, а захист цивільних прав – як застосування цивільно-правових засобів із метою забезпечення цивільних прав⁹.

У науці земельного права захист загалом та способи захисту земельних прав, зокрема, розглядаються також через гарантії земельних прав. Зазвичай, вказується на те, що земельне законодавство містить певну систему гарантій, зокрема, регламентує певний порядок набуття і реалізації прав на землю, гарантуючи право власності та користування земельними ділянками; забезпечує право земельного сервітуту; визначає зміст добросусідства; регламентує можливі обмеження прав на землю; визначає способи захисту земельних прав тощо¹⁰.

Враховуючи наведене, на наш погляд, при визначенні захисту земельних прав необхідно виходити з того, що за своєю сутністю ним є, по-перше, діяльність (але не обов'язково державно-примусова, оскільки самозахист, що його здійснює сам суб'єкт земельного права, не є такою діяльністю), по-друге, ця діяльність є правовою гарантією існування самого суб'єктивного земельного права.

Правильне розуміння поняття «захист права» потребує також з'ясування питання щодо співвідношення цього терміна з терміном «охорона права», оскільки ці питання між собою тісно пов'язані. Вони є предметом дослідження представників різних сфер правової науки, які вкладають в ці поняття різну за своїм змістом сутність.

Щодо співвідношення понять «охорона» та «захист» у правовій науці, на наш погляд, склалося два основних підходи.

Згідно з першим підходом, захист є складовою охорони. Так, І. В. Спасиби-Фатєєва зазначає «охорона» за своїм обсягом набагато ширша категорії «захист» та повністю його охоплює¹¹.

Згідно з другим підходом поняття «охорона» та «захист» є автономними поняттями, а відмінність між ними здійснюється через момент настання правопорушення. Н. І. Матузов у зв'язку з цим зазначає, що охорона та захист суб'єктивного права та/або охоронюваного законом інтересу – не одне й те ж саме: охороняються вони постійно, а захищаються тільки тоді, коли порушуються¹².

Ми вважаємо за необхідне погодитись з думкою тих науковців, які проводять межу між охороною та захистом через момент настання правопорушення. Час настання правопорушення як критерій розмежування охорони і захисту має глибоке як наукове, так і практичне значення, оскільки захист як конкретна юридично вагома дія може вимірюватись і реально застосовуватись лише з початком правопорушення¹³. Саме з цього ми будемо виходити, аналізуючи питання захисту. Відтак, для нас неприйнятним є розуміння захисту також і як превентивної діяльності, а законодавство, яке вказує на це, вважаємо таким, що викладено помилково.

Так, наприклад, п. «б» ч. 2 ст. 152 ЗК України передбачає, що захист прав громадян та юридичних осіб на земельні ділянки здійснюється шляхом запобігання вчиненню дій, що порушують права або створюють небезпеку порушення прав. Однак на думку В. Г. Гончаренка, визначення законодавцем такого способу захисту прав видається помилкою. У даному разі може йтися про профілактику земельних правопорушень, усунення причин та умов, що їм сприяють, проте аж ніяк не про захист порушеного права¹⁴.

Захист права у правовій науці розглядається і через правовий інститут як певну систему правових норм.

Так, Н. С. Малєїн вважає, що захист є системою юридичних норм, спрямованих на попередження правопорушення та усунення їх наслідків¹⁵. Н. К. Тарусина також переконана в необхідності створення відокремленого правового інституту «Захист цивільних прав», до якого повинні ввійти: 1) принципи галузевого захисту; 2) норми про позовну давність; 3) способи та форми захисту тощо¹⁶.

Поміж тим, на думку Г. П. Тимченка, у законодавстві такого відокремленого правового інституту не може бути, оскільки захист права здійснюється комплексно, за допомогою відносно самостійних та різних за галузевою приналежністю матеріально-правових способів захисту суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів і процесуальних форм та засобів їх здійснення¹⁷. Однак, на наш погляд, такі аргументи зовсім не заперечують того, що захист може бути правовим інститутом, оскільки інститути можуть бути не лише галузевими, а й комплексними та міжгалузевими.

У земельно-правовій науці також висловлюються думки щодо наявності у земельному праві самостійного земельно-правового інституту – інституту захисту земельних прав.

Наприклад, як зазначає Л. В. Лейба, ЗК містить спеціальну гл. 23, яка регламентує захист прав на землю. Це надає можливість стверджувати про формування земельно-правового інституту захисту суб'єктивних земельних прав¹⁸. Аналогічної точки зору дотримується й В. П. Яніцький¹⁹. Однак, така думка не є загальною визнаною. Як зауважує А. М. Мірошніченко, загальна частина включає в себе такі інститути: право власності на землю; право землекористування; правове забезпечення земельної реформи; правове регулювання плати за землю; правове забезпечення управління в галузі використання, відтворення та охорони земель; правова охорона земель; юридична відповідальність за порушення земельного законодавства. Особлива частина включає правові інститути, що закріплюють правовий режим окремих категорій земель²⁰. Таким чином, бачимо, що згідно з усталеними в доктрині підходами норми щодо захисту земельних прав не виокремлюються як самостійний правовий інститут. Ймовірніше, традиційна наука ці норми відносить до тих інститутів права, які визначають зміст окремих земельних прав, що потребують захисту.

Погодитися із таким становищем не можемо. На наш погляд, захист земельних прав необхідно розглядати як самостійний правовий інститут. Зазначений інститут містить усю сукупність норм права, що регулюють відносини, які виникають у разі порушення земельних прав та спрямовані на їх відновлення.

Так, загальна теорія права усі правові норми поділяє на регулятивні та правоохоронні. До регулятивних норм належать приписи позитивного регулювання (зобов'язуючі, уповноважуючі, заборонні), спрямовані на встановлення певного варіанта поведінки шляхом надання учасникам суспільних позитивних суб'єктивних прав та покладення на них позитивних суб'єктивних обов'язків, а до правоохоронних – приписи, спрямовані на визначення поведінки суб'єктів шляхом регламентації заходів державно-примусового впливу (санкцій), їх підстав, характеру, обсягу²¹. Дія охоронних норм розрахована на певну сферу суспільних відносин: захист порушених прав та інтересів, що охороняються законом; вжиття заходів юридичної відповідальності²². Охоронні норми мають відмінну від регулятивних норм структуру, зокрема, у цій структурі спосіб захисту права визначається у санкції норми²³.

У зв'язку з цим, на наш погляд, не лише доцільним, а й об'єктивно необхідним є структурне виокремлення цих норм, а не розгляд їх у одній сукупності з регулятивними нормами. Норми, що визначають особливості захисту, зокрема, і способи захисту земельних прав, за своєю природою є охоронними нормами, тобто тими нормами, які встановлюють правові наслідки правопорушень або інших обставин, що перешкоджають здійсненню регулятивних норм. Крім того, є багато загальних питань захисту земельних прав безвідносно до їх особливостей, які потребують свого самостійного врегулювання. Не зважаючи на це досить вдало структуру та зміст гл. 23 ЗК «Захист прав на землю», норми, що становлять її зміст, спрямовані саме на врегулювання означених питань.

Необхідно погодитися з Л. В. Лейбою, що наявність гл. 23 ЗК «Захист прав на землю» вказує на формування самостійного правового інституту захисту земельних прав²⁴. Водночас, погоджуючись загалом з думкою щодо виокремлення в межах земельного права самостійного інституту захисту суб'єктивних земельних прав, доцільно не зауважити, що зазначений інститут буде не виключно земельно-правовим, тобто галузевим, а комплексним міжгалузевим інститутом як земельного права, так і цивільного, а також процесуальних галузей права (цивільного процесуального, господарського процесуального, адміністративного процесуального). Відтак, він міститиме не лише матеріально-правові земельні норми, а й процесуальні. Таке становище пояснюється тим, що норми, які регламентують захист прав, знаходяться на стику матеріального та процесуального права, матеріальні та процесуальні норми, які регулюють способи, форми та порядок захисту, мають єдину мету – забезпечити повний, всебічний, швидкий захист суб'єктивного права і становлять єдиний комплексний інститут правового захисту²⁵. Зазначений інститут, на наш погляд, повинен віднайти своє місце у структурі загальної частини земельного права.

Проаналізувавши усе наведене вище, вважаємо, що захист земельних прав – це правова гарантія його існування, діяльність уповноважених юрисдикційних органів чи посадових осіб або ж самого суб'єкта земельного права, спрямована на відновлення порушеного земельного права. Сукупність норм законодавства, які врегульовують відносини захисту земельних прав, становить комплексний міжгалузевий інститут земельного права.

Проаналізувавши особливості поняття «захист земельного права», можна спробувати навести визначення поняття «способи захисту земельних прав».

На наш погляд, найбільш прийнятним підходом для визначення способу захисту із запропонованих правовою наукою є визначення його через термін «конструкція», що його вживає Я. В. П'янова²⁶. При цьому видається доцільним вживати навіть не термін «конструкція», а термін «правова модель». Спосіб захисту права є умовною правовою моделлю захисту як примусової реалізації суб'єктивного права, що враховує: а) потенційну можливість (передумови) вчинення учасниками матеріальних правовідносин та/або компе-

тентними державними чи недержавними органами дій, спрямованих на відновлення порушених суб'єктивних прав учасника правовідносин; б) зазначені дії цих суб'єктів та в) правові наслідки у вигляді відновленого порушеного права.

При визначенні поняття способу захисту земельних прав також необхідно враховувати, що способи захисту суб'єктивних прав лежать в площині не процесуальних питань, а матеріально-правових. Відтак, спосіб захисту – це така правова модель, яка оцінює усі наведені вище складові саме через призму матеріального законодавства. Таким чином, наприклад, окремі дії чи діяльність загалом, що здійснюється у межах такої моделі, може бути як такою, що передбачена матеріальним правом, і тоді обраний спосіб захисту є правовим, або ж такою, що не відповідає закону, і тоді обраний спосіб захисту є неправовим та за належного здійснення юрисдикційної діяльності не може привести до захисту порушеного права.

Визначення способу захисту земельного права саме через умовну правову модель дає змогу простежити усю матеріально-правову складову захисту, усю сукупність тих матеріально-правових дій, які можуть та повинні здійснюватися в межах цієї моделі задля досягнення завдань, що стоять перед захистом. Таке визначення дає можливість також простежити діяльність суб'єктів матеріальних правовідносин чи державних органів та її наслідки незалежно від стадій юрисдикційного процесу, аж до реального виконання рішення юрисдикційного органу (реального захисту порушеного права), а не лише на стадії звернення до нього особи.

На наш погляд, не можна повністю погодитися з Ю. Д. Притикою у тому, що способи захисту права як дії є завершальними актами захисту у вигляді матеріально-правових дій або юрисдикційних дій, спрямованих на усунення перешкод на шляху здійснення суб'єктами своїх прав (інтересів) або на припинення правопорушення, відновлення становища, що існувало до правопорушення²⁷. Захист є процесом, примусовою реалізацією суб'єктивного права, тому завершальний акт захисту у вигляді матеріально-правових дій або юрисдикційних дій недоцільно розглядати відокремлено як від матеріально-правових передумов цих дій, так і від їх матеріально-правових наслідків.

Враховуючи наведене вище, вважаємо, що *спосіб захисту земельного права – це певна умовна матеріально-правова модель захисту як примусової реалізації суб'єктивного земельного права, в межах якої визначається потенційна можливість застосування до правопорушника примусових заходів, вчиняються дії осіб – учасників матеріальних правовідносин та/або компетентних державних чи недержавних органів, спрямованих на відновлення порушених суб'єктивних земельних прав учасника правовідносин, та настають правові наслідки у вигляді відновленого порушеного права.*

Зазначене визначення може бути основою для закріплення у земельному законодавстві допустимих способів захисту порушених прав. Враховуючи існування проблеми співвідношення цивільного та земельного законодавства, постає також питання щодо співвідношення закріплених цивільним законодавством способів захисту прав з тими його способами, що закріплені земельним законодавством. Однак, це вже може бути предметом подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

¹ Кулинич О. П. Поняття цивільно-правового способу захисту права приватної власності на земельні ділянки / О. П. Кулинич // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. – С. 222.

² Корнєєв Ю. В. Земельне право : навчальний посібник / Ю. В. Корнєєв. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – С. 202.

³ Постанова Верховного Суду України від 31.10.2012 р. у справі № 6-53цс12 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/27595059>

⁴ Джавадов Х. А. Гражданско-правовая ответственность за нарушение земельного законодательства (на опыте Украины, Азербайджана и России) / Х. А. Джавадов. – К. : Юридична думка, 2009. – С. 85.

⁵ Гринько С. В. Правові аспекти реєстрації прав на землю : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / С. В. Гринько; КУ ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – С. 16.

⁶ Джавадов Х. А. Вказана праця. – С. 85.

⁷ Алексеев С. С. Общая теория права / С. С. Алексеев. – М. : Юридическая литература. – Т. 1. – 1981. – С. 280.

⁸ Шевченко Я. М. Захист прав власника / Я. М. Шевченко // Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 2 / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова ред.) та ін.] – К. : Укр. енциклопедія. – 1999. – С. 539.

⁹ Шевченко Я. М. Захист цивільних прав / Я. М. Шевченко // Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 2 / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова ред.) та ін.] – К. : Укр. енциклопедія. – 1999. – С. 540.

¹⁰ Лейба Л. В. Земельні спори та порядок їх вирішення / Л. В. Лейба. – Х.: Право, 2007. – С. 81–82.

¹¹ Харьковская цивилистическая школа: в духе традиции: монография / Под ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. – Харьков : Право, 2011. – С. 234.

¹² Матузов Н. И. Правовая система и личность / Н. И. Матузов. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1987. – С. 130–131.

¹³ Фурса С. Я. Нотаріальний процес: Теоретичні основи / С. Я. Фурса. – К.: Істина, 2002. – С. 11.

¹⁴ Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / [Л. О. Бондар, А. П. Гетьман, В. Г. Гончаренко та ін.]; за заг. ред. В. В. Медведчука. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – С. 429.

¹⁵ Малєин Н. С. Гражданский закон и права личности в СССР / Н. С. Малєин. – М. : Юрид. лит., 1981. – С. 122.

¹⁶ Тарусина Н. Н. Основы совершенствования законодательства о защите субъективных прав и интересов / Н. Н. Тарусина // Проблемы совершенствования законодательства о защите субъективных гражданских прав. Сборник научных трудов. – Ярославль: Изд-во Яросл. ун-та, 1988. – С. 41.

¹⁷ Тимченко Г. П. Способи та процесуальні форми захисту цивільних прав: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Г. П. Тимченко; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2002. – С. 36.

- ¹⁸ Лейба Л. В. Вказана праця. – С. 84.
¹⁹ Яніцький В. П. Порядок набуття права приватної власності на земельну ділянку в Україні / В. П. Яніцький. – К. : Атіка, 2008. – С. 20.
²⁰ Мірошніченко А. М. Земельне право України: Підручник / А. М. Мірошніченко. – К.: Алеута; КНТ; ЦУЛ, 2009. – С. 33.
²¹ Алексеев С. С. Структура советского права / С. С. Алексеев. – М., 1975. – С. 102–110.
²² Бигич О. Л. Охоронні норми / О. Л. Бигич // Юридична енциклопедія: в 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова ред.) та ін.] – К. : «Укр. Енцикл.», Т. 4 : Н–П. – 2002. – С. 396.
²³ Там само. – С. 396.
²⁴ Лейба Л. В. Вказана праця. – С. 84.
²⁵ Цивільне право України. – Т. 1 / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – К. : Юстиніан, 2003. – С. 218.
²⁶ П'янова Я. Н. Судовий захист цивільних прав: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / Я. Н. П'янова. – Х., 2009. – С. 62.
²⁷ Притика Ю. Д. Проблеми захисту цивільних прав та інтересів у третейському суді / Ю. Д. Притика. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – С. 32.

Резюме

Мякоход Ю. В. Спосіб захисту суб'єктивних земельних прав: формулювання поняття.

У статті аналізуються передумови для формулювання поняття способу захисту земельного права, за наслідком дослідження яких надається визначення цього та деяких інших суміжних понять науки земельного права. Обґрунтовується доцільність визначати поняття «спосіб захисту земельного права» через умовну правову модель захисту як примусової реалізації суб'єктивного права.

Ключові слова: захист, охорона, спосіб захисту, земельні права.

Резюме

Мякоход Ю. В. Способ защиты субъективных земельных прав: формулирование понятия.

В статье анализируются предпосылки для определения понятия способа защиты земельных прав, по результатам исследования которых формулируется это понятие и некоторые и другие связанные с ним понятия науки земельного права. Обосновано целесообразность определять понятие способа защиты земельного права через условную правовую модель защиты как принудительной реализации субъективного права.

Ключевые слова: защита, охрана, способ защиты, земельные права.

Summary

Myahkohod Y. Means to protect land rights: formulating a definition.

The article considers preconditions for formulating a definition of means to protect land rights, the analysis of which results in a formulation of this and some other adjacent definitions of the Land Law science. On the basis of logical analysis of peculiarities of the protection of a right as well as means to protect, foreseen in the legislation, the author substantiates the need to define «means to protect land rights» through a provisional legal model of protection as a compulsory implementation of individual rights.

Key words: safeguarding, protection, means to protect, land rights.

Отримано 19.09.2013